

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-39>

УДК 657.658

Корольова Оксана Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3871-0636>

Баблюк Артем Володимирович

магістр з менеджменту
Фізична особа-підприємець

Oksana Korolyova

National Transport University

Artem Babliuk

Individual Entrepreneur

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ****INFORMATION PROVISION OF STRATEGIC MANAGEMENT
OF INNOVATIVE ACTIVITIES**

Анотація. В статті досліджено питання низької якості інформаційного забезпечення стратегічного управління в умовах інноваційної діяльності підприємств та відсутності дієвих механізмів об'єктивної оцінки специфічних якостей інноваційних продуктів. Доведено, що об'єкти обліку інноваційної діяльності залежать від об'єктів бухгалтерського обліку витрат. Зауважено, що інформаційне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства на сучасному етапі потребує міждисциплінарного розуміння інновацій – в стратегічному менеджменті та бухгалтерському обліку. Встановлено, що відсутність єдиних методичних рекомендацій із бухгалтерського обліку інноваційної діяльності ускладнює облік витрат з освоєння нової продукції. Доведено необхідність удосконалення нормативно-законодавчої бази визнання та оцінки витрат інноваційної діяльності в бухгалтерському обліку.

Ключові слова: стратегічний управлінський облік, інновації, інноваційна діяльність, облік витрат, витрати інноваційної діяльності, управління інноваційною діяльністю, оцінка.

Summary. The introduction of new technologies requires a qualitatively new approach to the organization of information support for the management process. The problem of improving the management system of innovative activity, in particular its strategic component, is particularly relevant for domestic enterprises. The main purpose of writing this article is to determine the main directions of improving the quality of information support for strategic management of innovative activities through the improvement of the method of recognition and estimation of costs in accounting. A problem of a practical nature in the field of information support for strategic management of innovative activity is the lack of effective mechanisms for objective assessment of its specific qualities, which are primarily related to the intellectual component of the process. This creates problems in determining the cost of innovations and analyzing their effectiveness. There is a ripe need to create an appropriate mechanism for objective assessment of innovative processes and their products, as well as its adaptation to the industry specifics of enterprises. For this, the regulatory and legislative framework should be improved and systematized, and the appropriate methodological toolkit for recognizing and estimating the costs of innovative activity in accounting should be developed. In this article there were investigated the issues of low-quality information support for strategic management of enterprises' innovative activity and the lack of effective mechanisms for objective assessment of specific innovative products qualities. It is proven that innovative activity accounting objects depend on the costs accounting objects. It was highlighted that information support management of the enterprise innovative development nowadays requires an interdisciplinary understanding of innovations basically in strategic management and accounting. It was established that the lack of unified methodological recommendations for innovative activity accounting complicates costs accounting for new products development. The need to improve regulatory and legislative framework for the recognition and assessment of the innovative activity costs in accounting has been proven.

Keywords: strategic management accounting, innovations, innovative activity, cost accounting, innovative activity costs, innovative activity management, assessment.

Постановка проблеми. Впровадження нових технологій вимагає якісно нового підходу до організації інформаційного забезпечення процесу управління. Проблема вдосконалення системи управління інноваційною діяльністю, зокрема її стратегічної складової, є особливо актуальною для вітчизняних підприємств. Тому, є всі підстави вважати, що назріла потреба в дослідженні наявного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення процесу визнання та оцінки витрат, а також результатів інноваційної діяльності на предмет відповідності вимогам сучасних реалій і потреб управління. Окремі аспекти зазначеної проблеми розглянуто у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем теоретичних та практичних аспектів управління інноваційною діяльністю підприємств присвячено праці багатьох вітчизняних учених – економістів: Волошина І.В. [1], Зянько В.В. [3], Коваль Л.В. [4], Савченко С.І. [5], Свінарської Г.Б. [7], Шевчук В.Р. [8], Ющак Ж.М. [9], тощо. Переважно, в роботах вітчизняних науковців досліджено теорію інноваційної діяльності, стан її державного регулювання, методику бухгалтерського обліку витрат тощо. Утім, питання визнання та оцінки витрат інноваційної діяльності потребують ґрунтовних досліджень.

Мета статті. Основною метою написання даної статті є визначення основних напрямків підвищення якості інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю через удосконалення методики визнання та оцінки витрат в бухгалтерському обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія економічного розвитку України на післявоєнний період орієнтована на розвиток чотирьох пріоритетних галузей, які стануть «локомотивом» для відновлення української економіки:

- military-tech (високотехнологічне озброєння);
- металургія, гірничо-промисловість і машинобудування;
- сільське господарство та харчова промисловість;
- ІТ-галузь [6].

В цьому контексті інноваційна діяльність розглядається як визначальний засіб підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Дослідження стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств в першу чергу потребує з'ясування сутності понять стратегічний облік та інноваційна діяльність.

Стратегічний управлінський облік – це інформаційне підґрунтя прийняття рішень усіх ієрархічних рівнів управління, що полягає в забезпеченні менеджерів усією інформацією, необхідною для управління і контролю за розвитком підприємства у напрямку визначених ним стратегічних цілей в інтересах його власників та інших зацікав-

лених партнерських груп [8, с. 20]. Інноваційна діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2]. Її специфіка полягає у невизначеності кінцевого результату. Це пошук нових науково-організаційних комбінацій виробничих чинників, що в кінцевому результаті мають забезпечити удосконалення наявних або створення нових технологій. Вона не гарантує швидкого позитивного результату. Отже, слід відмовитись від аксіоми, що результат інноваційної діяльності – зростання прибутковості підприємства. Інноваційна діяльність орієнтована на перспективу і здійснюється в рамках загального стратегічного плану розвитку підприємства. Їй притаманна підвищена ризикованість. Також, інноваційна діяльність має значну галузеву специфіку, яка впливає на організацію обліку і контролю на підприємстві.

Управління інноваційною діяльністю відбувається за двома векторами: базовий, заснований на ретроспективному обліку, метою якого є реєстрація фактів минулих подій та аналіз результатів; перспективний, зміст якого полягає в спланованому та продуманому розвитку підприємств [5, с. 743]. Саме з цієї позиції слід розглядати інноваційну діяльність при організації стратегічного обліку на підприємстві. Стратегічний управлінський облік та його прийоми застосовуються переважно з метою підтримки загальної конкурентної стратегії підприємства, передусім на основі використання інформаційних технологій в цілях достовірного обліку собівартості товарів і послуг.

Г.Б. Свінарська зауважує, що в умовах діджиталізації управління основною задачею стає створення на підприємстві єдиного інформаційного простору, в якому керівництво має доступ до будь-яких впроваджених управлінських технологій та систем підприємства, тому запровадження системи управлінського обліку витрат інноваційної діяльності інтегрується з системою управління підприємством, що надає можливість комплексно здійснювати управління не тільки витратами інноваційної діяльності, а і підприємством в цілому [7, с. 157].

Одним із методів управління витратами інноваційної діяльності є бюджетування, суть якого полягає в складанні бюджету інноваційного проекту, в якому узагальнюються всі фінансові витрати на його розроблення та впровадження.

З метою підвищення ефективності використання інноваційних витрат на рівні підприємств доцільно виробити механізм, який передбачає складання бюджету інноваційного проекту. У бюджеті мають бути відображені всі фінансові витрати на розроблення та впровадження інноваційного проекту, включаючи потребу в кадрах із контролю над витратанням бюджетних коштів.

Аналогічний механізм управління витратами на здійснення інноваційної діяльності слід запровадити й на загальнодержавному та регіональному рівнях, що дасть змогу забезпечити чітку координацію дій у сфері інноваційного розвитку державних органів, фінансових установ і бізнесу та оптимізувати витрати на інноваційні проекти з їх боку [3, с. 28].

Проблемою практичного характеру в сфері інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю також є необхідність удосконалення розуміння витрат як об'єкту бухгалтерського обліку та адаптації до галузевих особливостей різних підприємств. Інноваційний напрям діяльності підприємства потребує різнобічного висвітлення в системі бухгалтерського обліку. Слід зазначити, що сьогодні в обліку інформація щодо витрат інноваційної діяльності не відображається в систематизованому вигляді. Структура і зміст аналітичного обліку не розроблені, тобто не визначені об'єкти досліджень і розробок, не виділені окремі аналітичні рахунки для обліку витрат, доходів від інноваційної діяльності, джерел її фінансування. Питання обліку витрат з інноваційної діяльності у вітчизняній науці дотепер ґрунтовно не досліджено. Не сформовано чітке уявлення про інноваційний продукт як специфічний об'єкт обліку, не розроблений методичний інструментарій відображення в обліку інноваційної складової, не визначена його облікова характеристика. Результатом нераціонального обліку витрат на інноваційні заходи є недостовірні оцінки їх ефективності.

Інноваційна продукція стає об'єктом обліку з моменту документального оформлення її прийняття. Зовні таке прийняття може мати ознаки авторських прав (свідоцтво тощо) [4, с. 122]. Визначення об'єктів обліку інноваційної діяльності передбачає їх оцінку. Оцінка інноваційних проектів та програм повинна здійснюватись у трьох напрямках: оцінка інновацій з метою їх відбору (передінвестиційна стадія); бухгалтерська (облікова, вартісна) оцінка інновацій (в момент залучення інновацій і до кінця періоду їх експлуатації); оцінка ефективності інновацій (паралельно з експлуатацією інновацій та на післяінвестиційній стадії) [1].

Різноманітність і зміст процесів інноваційної діяльності роблять практично неможли-

вою її оцінку за натуральними, або будь-якими іншими показниками. Єдиним показником, що дає змогу звести воедино та визначити загальний обсяг цього виду діяльності, можуть бути тільки витрати – на проект, продукт, процес, їх загальна величина [9, с. 452].

Якісне інформаційне забезпечення аналізу і контролю ефективності інновацій вимагає розробки ґрунтованої системи обліку витрат інноваційної діяльності. Дослідження методичних засад обліку інноваційної діяльності вказує на необхідність розробки та впровадження на рівні стандартів бухгалтерського обліку методичних рекомендацій з відображення на рахунках бухгалтерського обліку і в облікових регістрах витрат, доходів і фінансових результатів інноваційної діяльності та включення до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку типової кореспонденції рахунків по відображенню витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності.

Висновки. Як показало проведене дослідження, проблемою практичного характеру в сфері інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю є відсутність дієвих механізмів об'єктивної оцінки її специфічних якостей, що пов'язані в першу чергу з інтелектуальною складовою процесу. Це перешкоджає об'єктивному визначенню собівартості інновацій та аналізу їх ефективності. Складність розв'язання цієї проблеми полягає в тому, що кожне інноваційно-активне підприємство має свою специфіку та унікальність. Зазначене обумовлює необхідність створення відповідного механізму об'єктивної оцінки інноваційних процесів та їх продуктів, а також його адаптації до галузевих особливостей підприємств.

Отже, підводячи підсумок, слід зазначити, що організація стратегічного управлінського обліку на підприємстві повинна відбуватись у рамках створення єдиного інформаційного простору. Систему обліку витрат інноваційної діяльності доцільно інтегрувати з управлінським обліком та системою управління підприємством в цілому. Для цього слід удосконалити і систематизувати нормативно-законодавчу базу та розробити відповідний методичний інструментарій визнання та оцінки витрат інноваційної діяльності в бухгалтерському обліку.

Список використаних джерел:

1. Волошин І.В. Методичні підходи до оцінки інновацій. *Облік і фінанси АПТ: освітній портал*. URL: <http://magazine.faaaf.org.ua/metodichni-pidhodi-do-ocinki-innovaciy.html>
2. Закон України Про інноваційну діяльність. Редакція від 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
3. Зянько В.В., Джун Чживей, Сутність та шляхи підвищення ефективності використання інноваційних витрат. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 8(61). С. 26–29.
4. Коваль Л.В. Облік інноваційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 3. С. 117–129.

5. Савченко С.І., Черешнюк О.М. Концепція обліку інноваційної діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 6 (17). С. 740–745.
6. Свириденко Ю.А. Урядовий портал 21.10.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-robyt-stavku-na-rozvytok-chotyrok-priorytetnykh-haluzei-iaki-stanut-lokomotyvom-dlia-vidnovlennia-ukrainskoi-ekonomiky-iuliiia-svyrydenko>
7. Свінарьова Г.Б. Облікові інструменти управління витратами інноваційної діяльності підприємства в умовах діджиталізації. *Економіка: реалії часу*. 2019. № 6 (46). С. 156–161. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/156.pdf>
8. Шевчук В.Р. Стратегічний облік і аналіз: навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 312 с.
9. Ющак Ж.М. Особливості обліку витрат інноваційної діяльності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. № 3 (30). С. 449–456.

References:

1. Voloshyn. I. Methodical approaches to the evaluation of innovations. Available at: <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-pidhodi-do-ocinki-innovaciy.html> (in Ukrainian)
2. Law of Ukraine On Innovative Activity. Editorial from 05.12.2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (in Ukrainian)
3. Zyanko V., Jun Ch. (2017) The essence and ways of increasing the efficiency of the innovative costs usage. *Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikov*, vol. 22, issue 8(61), pp. 26–29. (in Ukrainian)
4. Koval L. (2019) Accounting of innovative activity. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*. no. 3. pp. 117–129. (in Ukrainian)
5. Savchenko S., Chereshnyuk O. (2018) The concept of accounting for innovative activity. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, no. 6 (17), pp. 740–745. (in Ukrainian)
6. Sviridenko U. (2022) Government portal. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-robyt-stavku-na-rozvytok-chotyrok-priorytetnykh-haluzei-iaki-stanut-lokomotyvom-dlia-vidnovlennia-ukrainskoi-ekonomiky-iuliiia-svyrydenko> (in Ukrainian)
7. Svinaryova G. (2019) Accounting tools for cost management of enterprise innovative activities in conditions of digitalization. *Economy: realities of time*, no. 6 (46), pp. 156–161. Available at: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/156.pdf> (in Ukrainian)
8. Shevchuk V. (2021) Strategic accounting and analysis: a study guide. Lviv: Ivan Franko LNU Publishing House, 312 p. (in Ukrainian)
9. Yushchak Zh. (2014) Peculiarities of cost accounting of innovative activity. *Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*. no. 3 (30). pp. 449–456. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 13.09.2024